

KERT ÉS VIRÁG AMERIKÁBAN.

Newyrok, 1937 május.

Irta: *Helen M. Fox.*

BÁR ELMONDHATOM, hogy jártam Magyarországon még a világháború előtti időkben, de mindaz, amit a tájból Konstantinápolyba és visszautazásom alatt az Orient-expressz vonatablaikából láttam, szerencsétlenségemre csupán kalaidoszkópszerű látvány volt. Képzetelemben azonban estéket töltöttem az önök fővárosában, láttam szindarabokat és olvastam híres íróik könyveit. Sőt elolvastam néhány könyvet, amely nagyszerű földművelésükről és állattenyésztésükről szól és láttam erdőket ábrázoló képeket. A kertészet minden országban a lakosság filozófiája és életmódja szerint alakul. Ezt viszont ismét a faji tulajdonságok és az éghajlati viszonyok befolyásolják. A cigányzene országában, ahol a parasztok csodás színekben pompázó hímzéseket viselnek, a parkok, ligetek és a vidéki kertészetek is nyilván ennek a naturalisztikus-romantikus stílusnak a hatása alatt állnak. Ami az önök kis virág- és konyhakertjeit illeti, amelyek külvárosaikban és falusi otthonaik mellett virítanak, nem tudom, vajjon olyan finom szín- és mintaérzékkel készültek-e, mint a franciáké, vagy a németeké, ahol az ablak párkányán lángoló gerániumok mellett rendezett sorokban ugyanabban a cserépben nőnek a füvek és zöldségek; amint Nagy Károly rendelte egykor népének: ápolják a sok-sok évvel előbb kiadott ősi törvényt... Kétségtelen, hogy mindegyiknek megvan a maga sajátossága.

Mi itt az Egyesült-Államokban sok fajtából összetevődött keveréknép vagyunk, amely a világ minden tájáról érkezett partjainkra és mindegyik magával hozta a maga szektáját és vallását. Ha ehhez még hozzávesszük szélsőséges klímákat, mindjárt természetesnek látjuk kerttervezésünk változatos stílusát. Északkeleten az atlanti partok mentén végig a kolóniákon, amelyeket az angolok a XVII. században alapítottak, a városok közép-pontját nevezték «község»-nek. Ez a főtér volt a «fórum», ahol a katonai gyakorlatokat is tartották. Ezeken a «községek»-en a háztulajdonosok különösen kicsinosították a házak homlokzatát: hadd bámulja a nép. Ez a szokás később állandósult és az Egyesült-Államokban a frontudvarokat, előkertecskéket mindig művészien megművelték. A polgári élet képét adták ezek a kertek, amelyeket nem rejtettek magas falak mögé, mint számos európai országban.

A Karolinákon, Louisianában és Missziszippiben, ahol a franciák gyarmatosítottak s ahová a hugenották emigráltak, sok kertben finom allékat létesítettek és a virágágyakat mértani minták szerint rakták ki. Itt tűzszínű azálea nő a hegyeken és az erdőkben tárják szét nagy, árnyos lombjaikat a viaszos virágú magnóliák. Ezeket aztán lehozták a kertekbe. Kínából telepítették a rendkívül illatos gardéniát, vistáriát és a kaméliát, de megtalálható itt a jázmin, a rózsa, az iris, a liliom és sok más növény, amely Dél-franciaországban a Riviéra partjain él.

Délnyugati államaink, Újmexikó, Arizona és California kertjeinek jellege a csapadéktól függ. Itt az indiánnal tarkított spanyol izlés uralkodik, kúszónövényekkel futtatják fel a falakat és a kerteket színes téglákkal és

cserepekkal díszítik. Néhány helyen csodás lilavirágú kúszónövények, begóniák, szalviák és ezek művészi összeállításai virítanak, amelyeket Mexikóból, Közép- vagy Délamerikából hoztak. Nagyon kedvelik a kaktuszokat is, amelyeket főként a bejárati főajtó árnyas rejtekeiben ültetnek el, ahol pompásan egészítik ki az együttest. Északnyugaton végig a tengerparton az éghajlat nagyon hasonló a nedves, hűvös angol időjáráshoz és a népszerűség is nagyobbára angol leszármazott. Bár az ország más részeiben más-más eredetű a munkásság, kínai, japán, olasz, vagy mexikói s így mégis valamennyi rányomja a maga nemzeti sajátosságainak bélyegét arra a munkára, amellyel a köveket elhelyezik és a fákat, szőlőket ültetik. Gyönyörűek itt a kertek, felhasználják a növényanyag legszélesebb skáláit, amelyhez pompás természetes flóra párosul. Ezt az övet egyik oldalról magas hegyek védik, másiktól pedig a tengeri nedves levegő biztosítja az éghajlat kiegyensúlyozottságát. Az ország közepén, amelynek Middle-West a neve, nagy a stíluskeveredés.

Az elmúlt negyven év, de különösen az utolsó évtized alatt százával létesítették mindenfelé a nyilvános parkokat. Némelyek ezek közül a nagy országutak mentén terülnek el, másokat ismét bent a városokban telepítettek nagy sportpályákkal és játszótérekkel. A nyilvános kertek harmadik csoportjáról az egyes államok kormányzóságai gondoskodnak. Ezek hatalmas földterületeket foglalnak el s megőrzik őket eredeti állapotukban az utókor számára. Golfpályák, halászhelyek, tenispályák vannak itt, tavak, amelyekben úszni lehet, csapások az erdőkben a vadászok számára — és mindez nyitva a nagyközönség használatára. A legtöbb ilyen parkot a vidék romantikus stílusának megfelelően képezik ki.

Miután kevert nép vagyunk, nyugtalanság jellemez bennünket. És ha nem örököltük volna ezt a tulajdonságot, legtöbben ott élnék ma is, ahol ősink születtek. Ez a nyugtalanság kedveltette meg velünk az utazást és megszoktuk, hogy üzletért, vagy szórakozásért nyakunkba vegyük a világot. Elmegyünk Washingtonba, hogy megnézzük a cseresznyefavirágzást, a Karolinákra, hogy már április elején lássuk az azáleákat, Virginiába, hogy megcsodáljuk májusban a colonial-kerteket, a híres iris- és rózsáligeteket, júniusban, szeptemberben és októberben pedig felkocsizunk a hegyekbe, hogy lássuk a lomberdőket, a skarlát és narancsínú, aranyló bokrokat és szilvafákat, lássuk őket, mielőtt meghalnak.

Nem vagyunk egységes nép, tehát természetünkől következik, hogy szívesen alapítunk klubokat és élénk társadalmi életet élünk. Így kerülünk közelebb egymáshoz, így értjük meg jobban egymást. Ezért kezdtünk kerteszkedni is. Ma már nem szokás rejtegetni egymás elől a szagos bükkönyt és a szegfűt. A kertészek különböző kertészklubokba tömörültek. A Kertész Klub Mozgalom (nagy betűkkel írom!) egészen különleges amerikai jelenség. Bár a klubok tagjai túlnyomórészt nők, mégis alakultak kirarólagos férfiklubok is. Ez persze nem jelenti azt, hogy a férfiak jobban kerteszkednek, mint a nők. Vannak városi kertészklubok azok számára, akik növényeiket a lapos háztetőkön és a házsorok között apró udvarokon ültetik el. A kertészklubok tagjainak zöme külvárosokban, vagy kisvárosokban él.

Kevert népünk ízlésének megfelelően különböző klubtípusok alakultak ki. Akadnak olyan kertkultúra-társaságok is, amelyeknek valóságos hivatalaik vannak saját felhőkarcolójukban. Ezek aztán pompás virágkiállításokat rendeznek, magazinokat adnak ki, tanfolyamokat tartanak,

remek könyvtáraik vannak. Ezek a nagy klubok mindenben a Királyi Angol Kertészklub divatja után igazodnak. De olyan pompás kísérleti kertje egyiknek sincs, mint az angliai Wisleynek. Akad itt is néhány kísérleti kert a különböző klubcsoportok kezelésében, de ezekben csak egy-egy virágot tanulmányoznak: iriszt, rózsát, dália-t és delphiniumot. Néhány virágfaj nő csak ezekben a kísérleti kertekben, ahol szépségüket és életképességüket figyelik meg. Melettük még található sok botanikus kert is, akárcsak Európában.

Két legnagyobb kertészklubunk nem nagyon különbözik egymástól, legfeljebb abban, hogy míg az egyik, a «Garden Club of Amerika» régebb és tagjai a társadalmi elitből kerülnek ki s remek kerteket tartanak fenn, addig a másiknak, a «Federeted Garden Clubs»-nak tagjait csak a kertészet iránti szeretet és érdeklődés toborozza. Mindekkettőnek csaknem valamennyi államban megtalálható a fiókja. Virginiában — szerencsés gondolat — a kettő egyesült. A «Federeted Garden Clubs» taglétszáma százötvenezer, a «Garden Club of Amerika»-é hétezer.

Szervezetüket némileg a hivatalos kormányzóságok mintájára alakították meg. Az egyén államegységhez, ez pedig a szövetséghez tartozik. A klubok akár önállóan, akár egy vagy több más klubbal egyesülve minden évben virágkiállítást rendeznek. Ezekben aztán előadásokat is tartanak: művészek a színekről és szakemberek a természetéről. Időnként külön csoportokat szerveznek általában a növényzet, vagy kifejezetten a tájkertészet tanulmányozására. Néhány klub a köznek szenteli működését, ezek tervezik és hozzák létre a helyi kórházak, könyvtárak, iskolák, vasútállomások és katonai emlékművek kertjeit. Az arizonai Phoenixben, ahol a téli hónapokban nagy a turistaforgalom, a klubok tagjai hetenkint egyszer saját kocsijaikon viszik ki az érdeklődőket kertjeikbe. A kertészszövetség lapot ad ki, épúgy, mint a «Garden Club of Amerika». A lap elsőrangú és munkatársai többnyire amatőrök. Az elmúlt években élénk érdeklődés nyilvánult meg, a virágkiállítások iránt. Az összejöveteleken és a kiállításokon a tagok virágvázákat állítottak fel a termekben, mint otthon a hallban, a kandallópárkányon, vagy az ebédlőasztalon. Így alkalmat adnak remek virágcsendéletek festésére és egyúttal bemutatják kedvenceiket a barátoknak és szomszédoknak. A díjak — szalagok.

A nagy városokban, Bostonban, Newyorkban, Chicagóban, Philadelphiában és Los Angelesben, de sok kisebb városban is évente egyszer különleges virágkiállítást rendeznek és erre az alkalomra összefognak az összes amatőrklubok, a gazdag birtokosok, a virágtermesztők és a fűvészkertek. Egyesek apró sziklakerteket, rózsakerteket építenek, mások a hagyományos virágokat állítják ki, ismét mások vödrökben, cserepekben és vázában vonultatják fel virágaikat. A Keleten rendezett tavaszi kiállítások egész anyagát otthon természetették s ezek a kiállítások valóságos *tour de force*-t jelentenek a kertkultúrában. Ugyanakkor pedig lélekzetelállítónan szép látványt is nyújtanak. A legutóbbi tavaszon százötvenezer látogatója volt Newyorkban az egyhetes kiállításnak. A klubok tevékenységének és tanításainak eredményeképpen a kertészek megtanulták, hogy saját igényeiknek megfelelően melyik növényeket válasszák ki termesztésre, hogyan kell ezeket frissen és egészségesen tartani és hogyan kell a virágokat csoportosítani, ahogy festői látványt nyújtsanak.

Most ott tartunk már, hogy a kertészek annyira tökéletesítették, sőt

befejezték technikai és művészi készségüket, mint eddig még soha a világtörténelem folyamán. Talán éppen azért, mert az emberek a mostani politikai bizonytalanságban, az állandó aggodalomban és a gyors társadalmi átalakulások korában megérezték, hogy vissza kell térniök az anyaföldre, ha megakarnak újhodni. A nép széles rétegeinél mutatkozó nagy érdeklődés következtében a szakemberek munkához láttak és tanulmányozni kezdték a propaganda új módszereit, nemcsak az Egyesült-Államokban, hanem ugyanúgy sok más országban is. A lelkes angolok és amerikaiak növénykutatókat küldtek ki a Himalayába, Tibetbe, az Andesekbe, Ujzéländba és az Atlasz-hegységbe, hogy tenyésztésre alkalmas, szép, ismeretlen növényeket keressenek. Így működnek össze mindezek a tényezők a kertészet művészetének tökéletesítéséért. Férfi és nő, aki szereti a kertet, művészi és szakmabeli készségét kertjében fejezheti ki leginkább. Az Egyesült-Államokban ez már mindenütt szépen előrehaladt az Atlanti Óceántól a Csendes Óceánig.

Simor Miklós fordítása.

EINO LEINO HÁROM VERSE:

1. NINCS MENEKVÉS.

*Benned szikrázó halmazban hever
sosem látott világok ritka kincse,
kincs, mit szomjas kezem nem érhet el
s azt sem hagyod, hogy szemem meglekintse.*

*Vagy csak káprázat ez? S tán nyoma sincs e
kincsnek, mellyel oly könnyen kérkedel.
Valaki rám felleg-trónusról int le,
kit én emeltem csak az égbe fel.*

*S hiába tettem. Nem lesz egy rövid
pillanat, mely közönyödben megingat.
Rejtélyes ujjak életünk szövik*

*s végzésük ellen nincs mentő-öv itt.
Mosolygunk, míg az álom karja ringat
s felrettenünk, siratva álmainkat.*